# Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o Prijedlogu uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o uspostavi Fonda za pravednu tranziciju

*(COM(2020) 22 final – 2020/0006 (COD))*

**i o Izmijenjenom prijedlogu uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o utvrđivanju zajedničkih odredbi o Europskom fondu za regionalni razvoj, Europskom socijalnom fondu plus, Kohezijskom fondu i Europskom fondu za pomorstvo i ribarstvo i financijskih pravila za njih i za Fond za azil i migracije, Fond za unutarnju sigurnost i Instrument za upravljanje granicama i vize**

*(COM(2020) 23 final – 2018/0196 (COD))*

(2020/C 311/08)

Izvjestiteljica: **Ester VITALE**

Suizvjestitelj: **Petr ZAHRADNÍK**

| | |
|---|---|
| Zahtjev za savjetovanje: | Vijeće Europske unije, 23.1.2020. |
| | Europski parlament, 29.1.2020. |
| Pravni temelj: | članak 175. stavak 3. i članak 304. Ugovora o funkcioniranju Europske unije |
| Nadležna stručna skupina: | Stručna skupina za ekonomsku i monetarnu uniju te gospodarsku i socijalnu koheziju |
| Datum usvajanja u Stručnoj skupini: | 13.5.2020. |
| Datum usvajanja na plenarnom zasjedanju: | 10.6.2020. |
| Plenarno zasjedanje br.: | 552 |
| Rezultat glasovanja (za/protiv/suzdržani): | 210/1/5 |

## 1. **Zaključci i preporuke**

1.1. EGSO je čvrsto uvjeren da Fond za pravednu tranziciju predstavlja prvi konkretan instrument za doprinos vrlo ambicioznom cilju ugljične neutralnosti do 2050., i da je u skladu s europskim zelenim planom.

1.2. EGSO je zabrinut da ulaganja predviđena za pravednu tranziciju nisu razmjerna ambicioznom zelenom planu Europske komisije i smatra da bi se dodatna sredstva trebala osigurati povećanjem višegodišnjeg financijskog okvira kroz uvođenje novih vlastitih sredstava ili povećanje doprinosa država članica. EU mora pokazati ambicioznost koja je na razini izazova borbe protiv klimatskih promjena tako što će u prosjeku 40 % svog ukupnog proračuna (VFO 2021. – 2027.) izdvojiti za taj cilj.

1.3. EGSO preporučuje da se preciznije odredi financijski okvir Fonda za pravednu tranziciju s obzirom na to da je u skladu s prijedlogom osigurano samo 30 milijardi EUR, a ostatak se temelji na dobrovoljnoj odluci država članica. EGSO smatra da se financijski okvir ne temelji u dovoljnoj mjeri na konzervativnom pristupu i preduvjetima.

1.4. EGSO je svjestan toga da uspješnost Fonda za pravednu tranziciju (i cijelog Plana ulaganja za održivu Europu) ovisi o novom partnerstvu između privatnog i javnog sektora u pogledu financiranja i zajedničkih odgovornosti. Potreban je novi dogovor između javnog i privatnog sektora, koji bi uključivao sve sudionike u gospodarskom, socijalnom i ekološkom području i kojim bi se definiralo financiranje i zajedničke odgovornosti. Budući da su za europski zeleni plan potrebna golema sredstva i da su zajednički izvori za proračun EU-a vrlo ograničeni, privatni sektor imat će veliku ulogu. Nevladine organizacije trebale bi imati ključnu ulogu u usmjeravanju uporabe Fonda za pravednu tranziciju kako bi se u cijelosti obuhvatile sve skupine u društvu i poboljšala pristupačnost za osobe s invaliditetom i starije osobe.

1.5. EGSO podržava sveobuhvatan pristup kojim se uzimaju u obzir gospodarska, socijalna, industrijska i tehnološka dimenzija tranzicije prema neutralnom gospodarstvu, uz sudjelovanje lokalnih aktera, socijalnih partnera i nevladinih organizacija. Socijalni partneri moraju biti uključeni u razvoj i provedbu politika i strategija pravedne tranzicije. Sindikati bi trebali biti uključeni u sve faze postupka pravedne tranzicije kako bi zaštitili interese radnika na različitim razinama.

1.6. EGSO se nada da će socijalni partneri i nevladine organizacije aktivno i sadržajno sudjelovati u dijalogu između Europske komisije i država članica o europskom semestru.

1.7. EGSO pozdravlja činjenicu da je u okviru teritorijalnih planova i mogućih posebnih programa potrebno osnovati posebne odbore za praćenje u skladu s pravilima utvrđenima Uredbom o zajedničkim odredbama o europskim strukturnim i investicijskim fondovima.

1.8. EGSO preporučuje da se u okviru teritorijalnih planova i mogućih posebnih programa Fonda za pravednu tranziciju osigura potpuna i sadržajna uključenost socijalnih partnera i nevladinih organizacija.

1.9. EGSO toplo pozdravlja fleksibilnost u pravilima o državnim potporama i očekivane implikacije toga, što također odražava važnost zelenog plana, naročito u državama članicama i regijama koje intenzivno koriste ugljen i ugljik. Državne potpore, posebno one zelene, trebale bi pomoći u tranziciji prema zelenijem i uključivijem gospodarstvu, te bi se i dalje te u većoj mjeri trebala dozvoliti uporaba državnih potpora za promicanje zapošljavanja za osobe kojima je često otežan pristup otvorenom tržištu rada, kao što su osobe s invaliditetom.

1.10. Budući da održivi razvoj i djelovanje u području klime pozitivno utječu na javne izdatke i uklanjaju niz negativnih vanjskih učinaka (zdravlje, oporavak, obnova itd.), javna ulaganja u području zaštite okoliša i klimatskih promjena moraju biti isključena iz ograničenja Pakta o stabilnosti. To je sada važnije nego ikad prije s obzirom na ovu krizu bez presedana. COVID-19 može imati velik učinak na građane EU-a, njihovo zdravlje i gospodarstvo općenito.

1.11. Pandemija COVID-a 19 predstavlja glavni prioritet u ovom trenutku; ona trenutno narušava naš društveni i gospodarski život te utječe na aktualnu i buduću fiskalnu politiku EU-a. Istodobno, ona stvara dosad neviđenu nesigurnost koja bi mogla dovesti do velike promjene u usmjerenju i dodjeli sredstava iz proračuna EU-a. U najnovijim dokumentima Komisije predlaže se i preporuča da se preostali dio proračunskih sredstava EU-a za razdoblje 2014. 2020. dodijeli prvenstveno za ublažavanje posljedica pandemije. EGSO će poštovati sve potrebne razumne promjene u sljedećim pregovorima o VFO-u kojima bi se moglo pomoći u rješavanju ove ozbiljne situacije.

1.12. EGSO podržava prijedlog Europske komisije o instrumentu pod nazivom *Next Generation EU* („EU sljedeće generacije") za jačanje prijelaznog mehanizma kao odgovoru na krizu, kao i njezin novi prijedlog za sljedeći dugoročni proračun EU-a.

1.13. EGSO pozdravlja mogućnost da države članice uspostave poseban program Fonda za pravednu tranziciju. EGSO uvažava i podržava važnu ulogu regija u procesu programiranja, upravljanja i provedbe Fonda za pravednu tranziciju, u skladu s načelom supsidijarnosti. Nadalje, preporučuje da se u obzir uzme činjenica da su državama članicama i regijama na različitim razinama pripravnosti za tranziciju prema ugljičnoj neutralnosti i da unutar EU-u postoji različit potencijal za proizvodnju čiste energije. Potrebno je također uzeti u obzir razlike u stavovima građana u državama članicama i regijama u odnosu na aktivan doprinos zaštiti klime.

1.14. EGSO bi izuzetno cijenio da se objavi popis održivih projekata kako bi se mogle podijeliti najbolje prakse. Također bi trebalo objaviti kakvu potporu pružaju određena upravljačka tijela kako bi se pridonijelo stvaranju uvjeta povoljnih za ulaganja. Time bi se povećala transparentnost te bi se izbjegao rizik od neujednačenog dotoka informacija.

1.15. EGSO smatra da je potrebno osigurati komplementarnost između mjera koje se financiraju iz Fonda za pravednu tranziciju i mjera koje se sufinanciraju iz programa InvestEU u okviru drugog stupa i instrumenta za kreditiranje u javnom sektoru u okviru trećeg stupa mehanizma za pravednu tranziciju.

1.16. EGSO naglašava da je potrebno uspostaviti ispravnu ravnotežu između mjera gospodarskog restrukturiranja i mjera kojima se osigurava zaštita i prekvalifikacija radnika koji su pogođeni postupcima tranzicije.

1.17. Sustav obrazovanja i osposobljavanja ključan je za podupiranje tranzicijskih procesa. EGSO preporučuje povećanje sredstava kohezijske politike za jačanje i poticanje sustava srednjoškolskog i sveučilišnog obrazovanja s pomoću ciljanih znanstvenih i tehnoloških smjernica usmjerenih na trenutačne potrebe.

1.18. EGSO se nada da će znatan dio sredstava Fonda za pravednu tranziciju biti namijenjen stvaranju ulaganja koja su radnicima potrebna pri promjeni radnog mjesta. Međutim, trebalo bi osigurati ravnotežu između ulaganja u prekvalifikaciju radnika koji prelaze na nove oblike ekološki prihvatljivijeg zaposlenja i u osposobljavanje osoba u relevantnim zajednicama koje tek ulaze na tržište rada kako bi stekle vještine koje su potrebne za nove oblike rada. Posebnu pozornost trebalo bi posvetiti podupiranju zapošljavanja osoba koje imaju najviše poteškoće pri ulasku na tržište rada, kao što su mladi i osobe s invaliditetom.

## 2. **Uvod**

2.1. Europska komisija predstavila je svoju dugoročnu stratešku viziju za prosperitetno, moderno, konkurentno i klimatski neutralno gospodarstvo do 2050. Kako je utvrđeno u Komunikaciji o Europskom zelenom planu, Komisija predlaže mehanizam za pravednu tranziciju kojim bi se nadopunili proračunski i zakonodavni prijedlozi podneseni za razdoblje 2021. – 2027. U razdoblju od 2021. do 2027. bit će raspodijeljen paket za cijeli mehanizam za pravednu tranziciju od 100 milijardi EUR za potporu i olakšavanje konverzije aktivnosti koje uzrokuju štetne emisije, kao i smanjenja potrošnje ugljena, promicanja energetske učinkovitosti i tranzicije na čišće tehnologije u svim proizvodnim sektorima. Početna sredstva Fonda iznosit će 7,5 milijardi EUR, a povećat će se do predviđenog iznosa od 100 milijardi EUR zahvaljujući nacionalnom sufinanciranju, financijskom ogranku InvestEU i Europskoj investicijskoj banci.

2.2. Mehanizam za pravednu tranziciju sastoji se od triju stupova:

— Fonda za pravednu tranziciju, koji se provodi u okviru kohezijske politike. Fond se uspostavlja posebnom uredbom u kojoj se utvrđuju njegov posebni cilj, geografski opseg, postupak dodjele financijskih sredstava i sadržaj teritorijalnih planova za pravednu tranziciju kojima se podupire programiranje. Fond će se prvenstveno koristiti za dodjelu bespovratnih sredstava regijama za potporu radnicima, primjerice za pomoć u stjecanju vještina i kompetencija koje se mogu primijeniti na tržištu rada budućnosti, te za potporu malim i srednjim poduzećima, novoosnovanim poduzećima i poslovnim inkubatorima koji rade na stvaranju novih gospodarskih mogućnosti u predmetnim regijama. Iz njega će se podupirati i ulaganja u tranziciju na čistu energiju, uključujući ulaganja u području energetske učinkovitosti;

— posebnog programa u okviru programa InvestEU za financiranje projekata energetske i prometne infrastrukture, među ostalim infrastrukture za plin i centralizirano grijanje, kao i projekata dekarbonizacije;

— instrumenta za kreditiranje u javnom sektoru, koji provodi EIB kako bi lokalnim vlastima osigurao financijska sredstva za predmetne regije. Financiranju iz proračuna EU-a mogle bi se dodati subvencija za kamatne stope ili bespovratna sredstva za ulaganja u kombinaciji sa zajmovima koje odobrava EIB.

2.3. Oslobodit će se dodatna javna i privatna sredstva, a predviđena su i sektorska pravila o državnim potporama za olakšavanje upotrebe nacionalnih sredstava za projekte koji su u skladu s ciljevima pravedne tranzicije.

2.4. Savjetodavna potpora i tehnička pomoć za regije bit će sastavni dio mehanizma za pravednu tranziciju.

2.5. Na Fond za pravednu tranziciju primjenjivat će se podijeljeno upravljanje i on će biti dostupan svim državama članicama. Pri dodjeli sredstava uzet će se u obzir izazovi povezani s tranzicijom s kojima se suočavaju regije s najvišim emisijama ugljika i socijalni izazovi koji proizlaze iz mogućih gubitaka radnih mjesta.

2.6. Države članice nadopunit će sredstva koja su im dodijeljena iz Fonda za pravednu tranziciju sredstvima iz fondova EFRR i ESF+. Prijenosi sredstava bit će najmanje 1,5 puta viši, a najviše trostruko viši od iznosa sredstava iz Fonda za pravednu tranziciju. Međutim, nijedna država članica ne bi trebala iskoristiti više od 20 % početno dodijeljenih sredstava iz EFRR-a i ESF-a plus i svaka država članica mora opravdati ta dodatna sredstva. Države članice intervenirat će i vlastitim sredstvima.

2.7. O postupku programiranja, uključujući utvrđivanje područja, dogovarat će se Komisija i svaka država članica, a njime će se upravljati u okviru europskog semestra. Pozivaju se države članice da predstave svoje teritorijalne planove i definiraju postupak tranzicije do 2030. U tom kontekstu one za svako područje definiraju gospodarske, socijalne i okolišne izazove te potrebe za prekvalifikacijom i obnovom okoliša. Potpora iz Fonda nastojat će se usmjeriti na područja koja odgovaraju regijama razine NUTS 3.

2.8. Odobravanjem teritorijalnih planova omogućit će se pristup sredstvima Fonda za pravednu tranziciju te će se pokrenuti mehanizmi za korištenje programa InvestEU i instrumenta EIB-a. Programi kojima se dodjeljuje potpora podlijegat će preispitivanju u sredini programskog razdoblja na isti način kao i svi programe kohezijske politike.

2.9. Fond za pravednu tranziciju dopunit će sredstva kohezijske politike. To znači da bi trebalo izmijeniti Prijedlog uredbe o utvrđivanju zajedničkih odredbi o Europskom fondu za regionalni razvoj, Europskom socijalnom fondu plus, Kohezijskom fondu, Europskom fondu za pomorstvo i ribarstvo, Fondu za azil i migracije, Fondu za unutarnju sigurnost i Instrumentu za upravljanje granicama i vize radi dodavanja Fonda za pravednu tranziciju kao novog fonda za kohezijsku politiku.

## 3. **Opće napomene**

3.1. EGSO podržava predloženu strategiju EU-a za dugoročno smanjenje emisija stakleničkih plinova i njezin cilj postizanja klimatski neutralnog gospodarstva u Europskoj uniji do 2050. EGSO se slaže da je zeleni cilj jedan od ključnih prioriteta buduće kohezijske politike, pri čemu bi u tu svrhu bilo dodijeljeno najmanje 30 % sredstava Europskog fonda za regionalni razvoj i 37 % Kohezijskog fonda. Međutim, EGSO izražava zabrinutost da ulaganja planirana za pravednu tranziciju ne odgovaraju ambicioznom zelenom planu Europske komisije. Sredstva koja se predlažu za razdoblje od deset godina odgovaraju iznosu koji bi bio potreban svake godine kako bi se do 2050. postigla klimatska neutralnost na pravedan način. EGSO smatra da bi trebalo povećati procjene rashoda VFO-a. Ako želimo ispuniti ambiciozne ciljeve utvrđene u zelenom planu, proračun EU-a potrebno je povećati uvođenjem novih vlastitih sredstava ili povećanjem doprinosa država članica.

3.2. EGSO cijeni napore koji su uloženi u prilagodbu višegodišnjeg financijskog okvira EU-a za razdoblje 2021. – 2027. potrebama i izazovima na području klime s pomoću Fonda za pravednu tranziciju te, u širem kontekstu, s pomoću Plana ulaganja za održivu Europu, čiji je najvažniji dio Fond za pravednu tranziciju. Iako je Fond za pravednu tranziciju prvi konkretan korak u rješavanju problema iz perspektive financija i ulaganja, EGSO konstatira i naglašava potrebu da se u praksi ispune druge zadaće predviđene Europskim zelenim planom. U suprotnom bi učinkovitost Fonda za pravednu tranziciju bila ograničena.

3.3. Kao što je već istaknuto u prethodnim mišljenjima ([1]), EGSO se slaže da bi se u okviru kohezijske politike trebalo osigurati ciljano financiranje putem mehanizma pravedne tranzicije. Međutim, za to su potrebna odgovarajuća ad hoc sredstva kako bi se izbjegla daljnja smanjenja raspoloživosti sredstava kohezijske politike.

3.4. Također, u slučaju fonda ESF+, obvezan prijenos mogao bi prouzročiti neželjene sukobe interesa. Primjerice, moglo bi se pojaviti pitanje potpore za osobe kojima prijeti siromaštvo ili za radnike u industriji kojima prijeti gubitak radnih mjesta. Takvi sukobi interesa mogli bi negativno utjecati na prihvaćanje klimatske politike u cjelini. U svakom slučaju, proširenje područja primjene ESF-a plus mora podrazumijevati povećanje resursa.

3.5. Budući da održivi razvoj i djelovanje u području klime pozitivno utječu na javne izdatke i uklanjaju niz negativnih vanjskih učinaka (zdravlje, oporavak, obnova itd.), javna ulaganja u području zaštite okoliša i klimatskih promjena moraju biti isključena iz ograničenja Pakta o stabilnosti. To je sada važnije nego ikad prije s obzirom na ovu krizu bez presedana. COVID-19 može imati velik učinak na građane EU-a, njihovo zdravlje i gospodarstvo općenito.

([1]) Vidjeti Mišljenje EGSO-a o Uredbi o zajedničkim odredbama za razdoblje 2021. – 2027. (SL C 62, 15.2.2019., str.83.).

3.6. EGSO je uvjeren da između niza rješenja za krizu uzrokovanu pandemijom i izazova u okviru zelenog plana postoje brojni zajednički interesi i ciljevi. Međutim, čini se primjerenim ponovno definirati provedbu nekih ciljeva zelenog plana, posebno u pogledu njihova vremenskog okvira. Preporučuje se neka vrsta fleksibilnosti (koja je usporediva s onom za fiskalna pravila i pravila o državnim potporama).

3.7. Nije moguće zamisliti velika ulaganja u borbu protiv klimatskih promjena i ekološku tranziciju ako postoje ograničenja u pogledu deficita. Očito je da to ne znači odustajanje od uobičajene obveze stabilizacije javnih financija, ali znači daje potrebno odabrati jednu od dvije alternative: ili se zaista želi zaustaviti proces globalnog zagrijavanja, za što je potrebno pronaći golema investicijska sredstva, ili se samo želi uvesti nekoliko korektivnih mjera kako bi se umirila savjest i sačuvale javne financije.

3.8. Kako bi se osigurala gospodarski učinkovitija i politički vjerodostojnija tranzicija, EGSO smatra da je potrebno što prije poduzeti odgovarajuće mjere kako bi se uklonio sustav izravnih i neizravnih subvencija za sektor fosilnih goriva zbog kojih nastaju ogromni okolišni, socijalni i gospodarski troškovi, koji su toliko veliki da poništavaju napredak postignut u djelovanju u području klime.

3.9. Postupnim ukidanjem subvencija za fosilnu energiju i poticanjem novog sektora poput obnovljive energije te stvaranjem jednakih uvjeta za sve, obnovljiva energija donijet će korist potrošačima u smislu cjenovne pristupačnosti, ekonomskog prosperiteta i klimatske održivosti.

3.10. Fond za pravednu tranziciju predstavlja uravnoteženu simbiozu između bespovratnih sredstava i financijskih instrumenata, između koordiniranog pristupa i pristupa kojim se upravlja na središnjoj razini. Potreban je novi dogovor između javnog i privatnog sektora, koji bi uključivao sve sudionike u gospodarskom, socijalnom i ekološkom području i kojim bi se definiralo financiranje i zajedničke odgovornosti. Međutim, za njegovu učinkovitu provedbu bit će potrebni novi kapaciteti za vođenje i upravljanje. EGSO pozdravlja činjenicu da će Europska komisija podržati javna tijela i promotore održivih projekata u svim fazama, od osmišljavanja do provedbe projekata.

3.11. Za uspjeh tog pristupa od ključne je važnosti poticanje ulaska privatnog kapitala u sustav. Bit će potrebno uspostaviti novo partnerstvo između javnog i privatnog sektora na temelju načela „korist za sve” (eng. *win-win*).

3.12. EGSO podržava sveobuhvatan pristup kojim se uzimaju u obzir gospodarska, socijalna, industrijska i tehnološka dimenzija tranzicije prema neutralnom gospodarstvu, uz sudjelovanje lokalnih aktera, socijalnih partnera i nevladinih organizacija. Održivom razvoju treba se u svim područjima politike pristupati na koherentan način i mora se težiti modelu konvergencije među državama članicama. EGSO preporučuje da se osigura stvarno sudjelovanje svih dionika na svim razinama i da se posljedicama za radna mjesta uzrokovanima promjenom ekonomskog modela pristupa i upravlja putem socijalnog dijaloga koji povezuje nacionalnu i europsku razinu.

3.13. EGSO smatra da proces preobrazbe prema ugljično neutralnom gospodarstvu ovisi i o ulaganju u pristupačne i održive sustave javnog prijevoza i izgrađenog okoliša. Zajedno s EFRR-om, Fond za pravednu tranziciju trebalo bi upotrebljavati za promicanje ugljične neutralnosti putem ulaganja u ta područja tako da se osigura da ih mogu koristiti svi članovi društva te da budu dostupni osobama s invaliditetom i starijim osobama.

3.14. EGSO smatra da je pravedna tranzicija sa socijalnog stajališta ključna za dobivanje potpore i povjerenja radnika, poduzeća i civilnog društva te za olakšavanje većih gospodarskih promjena potrebnih da bi se planet spasio od klimatskih promjena. Kraj ere fosilnih goriva u Europi mora biti popraćen nužnim ulaganjima kako bi se osigurala zaštita radnika, stvaranje novih radnih mjesta i potpora lokalnom razvoju. O procesima tranzicije mora se pregovarati sa socijalnim partnerima i organizacijama civilnog društva te oni moraju biti povezani s djelotvornom politikom transparentnosti i komunikacije.

3.15. EGSO naglašava da je potrebno uspostaviti ispravnu ravnotežu između mjera gospodarskog restrukturiranja i mjera kojima se osigurava zaštita i prekvalifikacija radnika koji su pogođeni postupcima tranzicije. Također bi trebalo osigurati ravnotežu između ulaganja u prekvalifikaciju radnika koji prelaze na nove oblike ekološki prihvatljivijeg zaposlenja i u osposobljavanje osoba u relevantnim zajednicama koje tek ulaze na tržište rada kako bi stekle vještine koje su potrebne za nove oblike rada. Posebnu pozornost trebalo bi posvetiti podupiranju zapošljavanja osoba koje imaju najviše poteškoće pri ulasku na tržište rada, kao što su mladi i osobe s invaliditetom.

3.16. EGSO cijeni činjenicu da je Fond za pravednu tranziciju usmjeren na rješenja za uklanjanje posljedica povezanih s propadanjem rudarske industrije i na potporu sektorima teške industrije kako bi im se omogućilo da nastave svoje djelatnosti na održiv način, kao i na potrebu da se saniraju relevantne posljedice za društvo, ali napominje da se taj fond ne smije ograničiti na financiranje procesa dekarbonizacije. EGSO se nada da će se dio sredstava Fonda za pravednu tranziciju namijeniti za stvaranje ulaganja koja su potrebna radnicima i pogođenim zajednicama u lancu vrijednosti procesâ dekarbonizacije kako bi se olakšala promjena radnog mjesta.

3.17. Sustav obrazovanja i osposobljavanja ključan je za podupiranje tranzicijskih procesa. EGSO preporučuje povećanje sredstava za jačanje i oživljavanje sustava srednjoškolskog i sveučilišnog obrazovanja s pomoću znanstvenih i tehnoloških smjernica usmjerenih na trenutačne potrebe, uz korištenje svih raspoloživih sredstava iz kohezijske politike.

3.18. EGSO podržava odluku o promicanju i podupiranju inovativnih i održivih patenata i novoosnovanih poduzeća. Pružanje potpore poduzećima koja se bave odgovornim i održivim djelatnostima i koja razvijaju ekološka rješenja za dobrobit zajednice mora se nagraditi.

3.19. Programiranje sredstava Fonda za pravednu tranziciju bit će usko povezano s okvirom europskog semestra, kao što je već predviđeno u uredbama o fondovima kohezijske politike za razdoblje 2021. – 2027. EGSO je uvjeren da će, pored praćenja predviđenog pravilima kohezijske politike, okvir EU-a za gospodarsko upravljanje služiti za praćenje provedbe Fonda za pravednu tranziciju u državama članicama putem strukturiranog godišnjeg dijaloga između država članica i Europske komisije. U tu svrhu EGSO se nada da će socijalni partneri i nevladine organizacije aktivno i sadržajno sudjelovati u dijalogu između Europske komisije i država članica.

3.20. EGSO cijeni predviđanje da će Fond za pravednu tranziciju biti programiran s pomoću teritorijalnih planova za pravednu tranziciju u kojima će biti sadržan pregled postupka tranzicije do 2030. u skladu s nacionalnim energetskim i klimatskim planovima te tranzicijom prema klimatski neutralnom gospodarstvu. EGSO podržava mogućnost da države članice uspostave poseban program Fonda za pravednu tranziciju.

3.21. EGSO preporučuje da se u okviru teritorijalnih planova i mogućih posebnih programa Fonda za pravednu tranziciju osigura potpuna i sadržajna uključenost socijalnih partnera i nevladinih organizacija.

3.22. EGSO pozdravlja činjenicu da je u okviru teritorijalnih planova i mogućih posebnih programa potrebno osnovati posebne odbore za praćenje u skladu s pravilima utvrđenima Uredbom o zajedničkim odredbama o europskim strukturnim i investicijskim fondovima.

## 4. **Posebne napomene**

4.1. EGSO je uvjeren da bi trebalo detaljnije pripremiti financijski okvir ne samo za Fond za pravednu tranziciju već i za cijeli mehanizam za pravednu tranziciju i Plana ulaganja za održivu Europu. EGSO dodaje da mobilizacija sredstava iznad 30 milijardi EUR nije zajamčena (tj. da prijenosi koji su 1,5 puta viši od iznosa sredstava iz Fonda za pravednu tranziciju nisu obvezni). Postoji i niz neriješenih pitanja u vezi s posebnim režimom u okviru programa InvestEU i EIB-ovog instrumenta za kreditiranje u javnom sektoru.

4.2. EGSO je zabrinut zbog odluke da se u narednih deset godina oko 1 000 milijardi EUR namijeni za ekološku tranziciju, među ostalim mobiliziranjem javnih i privatnih ulaganja putem programa InvestEU jer bi se time mogla oduzeti sredstva iz drugih sektora koji koriste taj program. Iz tog razloga EGSO smatra da je potrebno osigurati komplementarnost između mjera koje se financiraju iz Fonda za pravednu tranziciju i mjera koje se financiraju iz programa InvestEU u okviru drugog stupa i instrumenta za kreditiranje u javnom sektoru u okviru trećeg stupa mehanizma za pravednu tranziciju.

4.3. Ciljevi zelenog plana podupirat će se i sredstvima iz zajedničke poljoprivredne politike, iz koje će se 40 % ukupnih sredstava izdvojiti za ciljeve u području klime. U tom će pogledu biti važno zadržati obvezu nacionalnih vlada i institucija EU-a da kao i prije ulažu u koheziju.

4.4. EGSO iznimno cijeni predložene postupke za fleksibilnije tumačenje pravila o državnim potporama i kontinuirano pojednostavljenje koje predlaže Komisija kao dio šireg političkog okvira utvrđenog u komunikaciji o Planu ulaganja za održivu Europu. Potrebna su različita pravila kako bi se otvorio prostor za ulaganja koja bi trebala dovesti do novog rasta.

4.5. EGSO razumije skup dobro kvantificiranih kriterija prihvatljivosti za financiranje u okviru Fonda za pravednu tranziciju i slaže se s njima.

4.6. Zelena državna potpora:

— primjena zelenih uvjeta na državne potpore za poduzeća u sektorima s velikim ugljičnim i/ili materijalnim otiskom;

— primjena sličnih zelenih uvjeta na nove i produljene bankovne zajmove (s javnim jamstvima ili bez njih) za te sektore;

— odbijanje državne potpore poduzećima i sektorima koji ne mogu ili ne žele usvojiti niskougljične i kružne tehnologije te prekvalificirati svoje radnike za nova radna mjesta;

— ubrzanje postupaka planiranja za projekte i infrastrukture povezane s obnovljivom energijom, javnim prijevozom i kružnom gradnjom. Poduzeća se bore za opstanak i trebaju brzo primiti državnu potporu.

Kako bi se smanjilo administrativno opterećenje na početku, vlade pri dodjeli državnih potpora mogu odlučiti primijeniti blaže zelene kriterije u kombinaciji sa strožim ex post kriterijima. Ako poduzeće prekrši dogovorene zelene uvjete, državna potpora morat će biti djelomično ili u cijelosti vraćena, ovisno o ozbiljnosti povrede. Predlaže se i usmjeravanje na ključne sektore s intenzivnom uporabom ugljika i materijala kako bi se birokracija svela na najmanju moguću mjeru ([2]).

4.7. EGSO također pozdravlja utvrđivanje sektora u kojima se mogu dodijeliti sredstva Fonda za pravednu tranziciju i sektora u kojima se sredstva Fonda ne mogu dodijeliti. Metodom dodjele pomaže se osigurati da su novčana sredstva dovoljno usmjerena na države članice koje su suočene s najzahtjevnijim izazovima, dok se istodobno pruža znatna potpora svim državama članicama. Države članice čiji je BND po stanovniku manji od 90 % prosjeka EU-a primile bi oko dvije trećine sredstava iz Fonda za pravednu tranziciju.

4.8. S obzirom na okolnosti EGSO preporučuje da se subjektima koji nisu MSP-ovi osigura više prostora jer većinu glavnih rudarskih poduzeća i poduzeća u teškoj industriji pogođenih djelovanjem u području klime čine velika poduzeća. Osim toga, ta poduzeća često osiguravaju velik broj dostojnih radnih mjesta te su ključna za gospodarsko blagostanje regija. Sprječavanje nezaposlenosti treba postati glavni cilj teritorijalnih planova. To bi trebalo uključivati ne samo pomoć postojećim radnicima u prijelazu na nove oblike zapošljavanja već i potporu mladima i osobama kojima je otežan pristup otvorenom tržištu rada, kao što su osobe s invaliditetom, prilikom traženja posla u tim sektorima u razvoju.

4.9. EGSO cijeni nove mogućnosti otvorene lokalnim i regionalnim vlastima kako bi mogle preuzeti izravnu odgovornost za upravljanje projektima i primjenu lokaliziranog pristupa jer su osnovne jedinice za teritorijalne planove za pravednu tranziciju regije razine NUTS 3.

4.10. Socijalni partneri i nevladine organizacije aktivne u tom području moraju biti uključeni u razvoj i provedbu politika i strategija za ambiciozno smanjenje emisija kako bi se zajamčila pravedna tranzicija kojom će se osigurati dostojna radna mjesta i postići ravnoteža između sustava čiste energije i održive kvalitete radnih mjesta. Sindikati bi trebali biti uključeni u sve faze postupka pravedne tranzicije kako bi zaštitili interese radnika na različitim razinama.

([2]) Sljedeći sektori imaju relativno visok ugljični i materijalni otisak: (1) promet: cestovni, zračni i vodni promet pretežito koriste fosilna goriva; (2) proizvodnja: mnogi proizvođači još uvijek koriste tehnologije koje se intenzivno koriste energijom i materijalima; (3) građevinarstvo: u građevinskom sektoru još se uvelike koriste materijali koji se ne mogu reciklirati te energetski intenzivni materijali, poput cementa; (4) energija: prelazak s fosilnih goriva na obnovljivu energiju odvija se vrlo sporo.

4.11. Kako bi se postigli predviđeni rezultati Komisija je usvojila restriktivan pristup u odabiru prihvatljivih područja jer se sredstava mogu dodijeliti samo zemljama koje se prijave i podnesu teritorijalne planove. EGSO stoga poziva sve države članice da što prije izrade svoje planove kako bi se diljem Europe mogla pružiti potpora velikom broju radnika u regijama utvrđenima u planovima.

4.12. EGSO pozdravlja prilagodbu Uredbe o zajedničkim odredbama kako bi se stvorila jasna i transparentna pravna osnova za buduću kohezijsku politiku EU-a i njezino klimatsko usmjerenje.

4.13. S obzirom na visoku razinu neizvjesnosti u pogledu utjecaja tranzicije na zaposlenost i moguću geografsku raspodjelu, EGSO napominje da bi bilo bolje da sredstva Fonda za pravednu tranziciju ne budu ex ante geografski raspodijeljena. Još jedno pitanje koje izaziva zabrinutost odnosi se na upravljanje Fondom. Utvrđivanje prihvatljivih područja i raspodjela dodijeljenih sredstava među njima u cijelosti se povjeravaju nacionalnim vladama. S obzirom na to da se sredstva ne dodjeljuju prema regijama, mogla bi se pojaviti neravnoteža u raspodjeli sredstava na podnacionalnoj razini, odnosno područja koja su manje osjetljiva na negativne učinke ciljeva povezanih s klimatskim promjenama neće dobiti nikakva sredstva.

4.14. EGSO napominje da će biti potrebno pomno pratiti realizaciju namjere da se programu InvestEU i EIB-u povjeri mobilizacija 45 milijardi EUR odnosno 25–30 milijardi EUR kako se ne bi ponovili problemi do kojih je došlo u vezi s ulaganjima u okviru EFSU-a ([3]). Potrebno je osigurati da ta ulaganja budu u potpunosti usklađena s Pariškim sporazumom i da se ciljevima EU-postigne da Europa postane prvi klimatski neutralan kontinent.

4.15. EGSO podržava prijedlog Europske komisije o instrumentu pod nazivom *Next Generation EU* („EU sljedeće generacije") za jačanje prijelaznog mehanizma kao odgovoru na krizu, kao i njezin novi prijedlog za sljedeći dugoročni proračun EU-a. EGSO se nada da će se ukupni proračun Fonda za pravednu tranziciju povećati na 40 milijardi EUR te da će se ojačati odgovarajući prijelazni mehanizam u okviru fonda InvestEU. EGSO također odobrava prijedlog Komisije o kreditiranju u javnom sektoru kojim će se mobilizirati 25 do 30 milijardi EUR. Na taj će se način mehanizmom za pravednu tranziciju moći mobilizirati javna i privatna ulaganja u iznosu od najmanje 150 milijardi EUR.

4.16. Očuvanje ambicioznog proračuna za kohezijsku politiku za razdoblje nakon 2020. mora ostati glavni prioritet u borbi protiv klimatskih promjena na teritorijalnoj razini. Drugim riječima, osnivanje dodatnog fonda ne bi trebalo koristiti kao izgovor za daljnje smanjenje sredstava za kohezijsku politiku u kontekstu pregovora o VFO-u.

4.17. EGSO izražava određenu zabrinutost u pogledu postupka programiranja s obzirom na to da je još potrebno donijeti pravni tekst i izmijeniti Uredbu o zajedničkim odredbama. Komisija očekuje da će se teritorijalni planovi odobriti u drugoj polovini 2020. i da će se programi povezani s Fondom za pravednu tranziciju usvojiti tijekom 2021. To bi moglo dovesti do kašnjenja u provedbi nekih programa kohezijske politike.

Bruxelles, 10. lipnja 2020.

*Predsjednik*
*Europskog gospodarskog i socijalnog odbora*
Luca JAHIER

([3]) Tematsko izvješće Revizorskog suda br. 03/2019. Neke potpore EFSU-a samo su zamijenile druge operacije financiranja koje provode EIB i EU, a financirani su neki projekti za koje su se mogli upotrijebiti drugi izvori javnog ili privatnog financiranja. U konačnici, procjene dodatnih ulaganja mobiliziranih zahvaljujući EFSU-u ponekad su bile preuveličane, a većina ulaganja završila je u nekoliko većih država članica iz skupine EU-15 čije su nacionalne banke konsolidirane.